

ACADEMIA ROMÂNĂ

BULETINUL
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
„A. PHILIPPIDE”

Anul IV, nr. 1

IAȘI

ianuarie–martie 2003

CUPRINDE:

- Activitatea departamentelor
- Lucrări publicate
- Comunicări științifice
- Semnale critice
- Personalități, modele
- *Varia*

PROIECTE DE CERCETARE

În trimestrul I al anului 2003:

➤ În **Departamentul de lexicologie-lexicografie** s-a continuat revizia în formă finală a articolelor *DLR*, Tomul XIII, Partea a 3-a, porțiunea a 2-a (*voagnâr – yucca*), 160 p. (standard), în vederea trimiterii la comisia de etimologii; au fost computerizate 320 p., dintre acestea colacionându-se și corectându-se 80 p. De asemenea, s-au redactat 75 p. (standard) din *Litera L*, Partea 1 (1 – *lezuf*).

➤ **Departamentul de dialectologie** a continuat tema *NALR. Moldova și Bucovina*. Pentru vol. III de hărți și material necartografiat a fost făcută selectarea și distribuția pe secțiuni a răspunsurilor din ancheta pentru porțiunea 990–1221 din *Chestionarul NALR*; au fost redactate, în formă adaptată tehnoredactării asistate de calculator, șapte hărți; s-au redactat trei hărți interpretative; pentru vol. III, partea 1, de texte dialectale au fost selectate informatorii și tematica; au fost transcrise fonetic opt pagini de texte (etno- și sociotexte orale); pentru glosarul dialectal din sudul Moldovei s-au redactat șase pagini articole (S²). La tema *Bază de date pentru culegerea asistată de calculator. NALR. Moldova și Bucovina* s-a completat baza cu programele privitoare la tehnoredactarea materialului necartografiat și a hărților interpretative; au fost stocate informațiile la zi.

➤ **Departamentul de toponimie** a redactat 120 p. pentru dicționarele toponimice ale bazinelor hidrografice Bârlad și Trotuș și 150 p. din lucrarea *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (sec. XIV–1790)*. A

continuat documentarea istorică și cercetarea etimologică pentru dicționarele zonale și prelucrarea materialului de anchetă din bazinul hidrografic al râului Bistrița.

► **Departamentul de istorie literară, etnografie și folclor** a continuat să lucreze la proiectele importante ale Academiei Române: proiectul fundamental *Dicționarul general al literaturii române (DGLR)* și proiectul prioritar *Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei (AFMB)*. Pentru *DGLR* s-au redactat alte articole monografice, care lipseau din lista inițială de autori (Onisifor Ghibu, Maria Palade, G. Popa-Lisseanu ș. a.), s-a făcut ultima corectură la primul volum (A–C; cca 2500 p.) în vederea pregătirii pentru tipar și s-a redactat o listă cu observații privind diverse chestiuni de conținut sau tehnice care trebuie rezolvate în această etapă. Pentru *Baza de date* a dicționarului, s-a completat fișierul cu materialul informativ extras din publicațiile științifice, culturale și literare apărute între decembrie 2002 și februarie 2003. La *AFMB* s-au întreprins alte operațiuni de analiză și sistematizare a fondurilor și s-au redactat capitole din monografiile tematice (*Folclorul medical în Moldova, Zona Tecuciului. Monografie folclorică, Obiceiuri și ceremonialuri calendaristice din ciclul miturilor de trecere*).

*

Arhiva Dicționarului literaturii române

Când, în 1963, a fost reorganizat Sectorul de istorie literară al Centrului de lingvistică, istorie literară și folclor, odată cu celelalte sectoare, Secția de filologie a Academiei Române a aprobat includerea unui proiect de cercetare extrem de ambițios: *Dicționarul literaturii române*. Acesta urma să cuprindă întreaga literatură română, de la începuturi până la 1950, în articole monografice despre autori (poeți, prozatori, dramaturgi, traducători, critici literari, esteticieni), reviste și ziare, specii folclorice, societăți literare, copişti, cronicari ș.a.m.d. Pentru primul volum planificat, *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, s-a alcătuit o bază de date cuprinzând câteva sute de mii de informații, extrase, în principal, din presă și din volumele tipărite, dar și, foarte puține, din arhive. După apariția, în decembrie 1979, a *Dicționarului literaturii române de la origini până la 1900*, Sectorul de istorie literară a început alcătuirea unei noi baze de date, pentru *Dicționarul literaturii române din secolul al XX-lea (1900–1950)*, în care, spre deosebire de volumul apărut, urmau să fie incluși numai autori.

În urma excerptării informațiilor din sursele tradiționale, a rezultat un corpus covârșitor de informații, referitor la peste 20.000 de nume. Foarte multe dintre acestea nu erau amintite de nici o istorie literară, nici chiar de vreuna din enciclopediile existente. Datorită activității lor oarecum notabile, astfel de autori trebuiau să figureze în noua lucrare, din rațiuni preponderent sociologice. Lipseau însă, frecvent, informații uneori esențiale. A fost motivul pentru care s-a decis recurgerea la o altă metodologie de obținere a acestora, anume prin folosirea chestionarelor. Editura Academiei Române a tipărit un astfel de chestionar, prin care se solicitau informațiile necesare unui articol cu structură monografică

Chestionarele au fost trimise familiilor sau rudelor unor scriitori care au activat cu precădere până la 1950. Primele răspunsuri au început să sosească în decembrie 1979. Numărul lor a crescut vertiginos, încât, la sfârșitul anului 2002,

erau înregistrate 1638 de plicuri. Acestea cuprind răspunsuri la întrebările din chestionar, în principal date biografice și bibliografice, oferite fie de familiile scriitorilor, fie de cei care i-au cunoscut îndeaproape. S-a creat o rețea de corespondenți, locuind în mai toate zonele țării și care, la rândul lor, au făcut eforturi serioase și cu atât mai demne de apreciere, cu cât au fost dezinteresate, de a afla numele și adresele descendenților unor scriitori care au trăit și au activat acolo.

Printre corespondenții cei mai activi, îi amintesc pe Corneliu Albu, Ion Bradu, Ștefan Bossun, George Beuran, Virgil Carianopol, Aurel Cosma, Vasile Copilu-Cheatră, Dimitrie Danciu, Dimitrie Fara, Grigore Filip-Lupu, Ion Geană, Virgil Huzum, Mihail D. Havriș, Ioan M. Iofa, Grațian Jucan, Luca Negovan, Ion Nijloveanu, Titus Oancea, Ion Pogana, Petru Rezuș, Valeriu Sima, Bucur Țincu, Virgil Vasilescu-Treboniu, Sabin Velican.

Deoarece redactarea celor peste 500 de articole din primul volum (cuprinzând literele A-B) a scos în evidență absența altor informații, chestionarele au fost trimise și unor instituții specializate. Au răspuns cu promptitudine filialele Arhivelor Naționale din toată țara, cu deosebire acelea din județele Bacău, Bihor, Buzău, Constanța, Dolj, Galați, Giurgiu, Iași, Ialomița, Prahova, Slatina, Teleorman. Au răspuns, de asemenea, oficii de stare civilă, precum cele din Brașov, Drobeta-Turnu Severin, Focșani, Galați, Odorheiu Secuiesc, Pitești, Sibiu, Suceava, Timișoara, precum și primăriile comunale: Almaj (Dolj), Bălcescu (Bacău), Corlăteni (Botoșani), Milișăuți (Suceava), Oltenești (Vaslui), Stoina (Gorj), Sudiți (Ialomița), Vâlcele (Covasna). Informații detaliate au trimis și Episcopia Armeană din România, Federația Comunităților Evreiești Mozaice din România, Parohia Romano-Catolică din Lugoj. În special date bibliografice au oferit Bibliotecile județene din Bacău, Botoșani, Constanța, Dolj, Harghita, Suceava, Vâlcea.

Au fost catalogate peste 5.000 de informații referitoare la aproape 2.000 de autori. Din lista acestora, selectăm următoarele nume: Miron Abrudan, Arșavir Acterian, Ion Adam, Gheorghe Acsinteanu, Horia Agarici, Tiron Albani, Dimitrie Albota, Matei Alexandrescu, Ion și Vasile Al. George, Pia Alimănișteanu, Lucia Alioth, Grigore Ancu, Cicio S. Anderco, Ladmis Andreescu, Madeleine Andronescu, Victor Anestin, Traian Anghelovici, George Antonescu, Nae Antonescu, Constantin Apostol, Victor Ardanescu-Iuja, Constantin Argeșanu, Constantin Argintaru, Ion Argintescu, Artur Maria Arsene, Constantin Asiminei, Constantin Atanasiu, Gheorghe Atanasiu, Grigore Avakian, Marcel Avramescu, Gheorghe Baiculescu, Boris Baidan, Maria Baiulescu, Mircea Balaban, Axente Banciu, Mihai Bantaș, Constantin Barcaroiu, Radu Bardeș, Alexandru Bardieru, D. V. Barnoschi, Șerban Bascovici, Dem Bassarabeanu, Alexandru Bașturea, Dimitrie Batova, Gheorghe Băgulescu, Grigore Băjenaru, Ioan Bălașa, Gheorghe Bălțeanu, Vasile Băncilă, Aurel P. Bănuț, Gheorghe Bărgăuanu, Ury Benador, Florian Becescu, Gheorghe Becescu-Silvan, Nicolae N. Beldiceanu, Pavel Bellu, Constantin Berariu, Ernest Bernea, George Beuran, Ștefan Bezdechi, Gheorghe Bezviconi, Ion Biberi, Traian Liviu Birăescu, Virgil Birou, Alexandru Bistrițeanu, Heinrich și Igor Block, Temistocle Bocancea, Leonida Bodnărescu, Leon T. Boga, Olimpiu Boitoș, Sebastian Bomemisa, Ștefan Bossun, Horia Botea, Eugen Boureanu, Valeriu Braniște, Ion

Al. Bran-Lemeny, Radu Brateș, Liviu Bratoloveanu, Victor Brauner, Barbu Brezianu, Valentin Bude, Victor Buescu, Grigore Bugarin, Teofil Bugariu, Constantin Z. Buzdugan, Ovid Caledoniu, Traian Cantemir, Virgil Caraivan, Nicolae Caratană, Virgil Carianopol, Vladimir Cavarnali, Aurel Călinescu, Vasile Cărbășiș, Alexandru Cerna-Rădulescu, Traian Chelariu, Mihail Chimoagă, Eugen Cialăc, Ștefan și Valeriu Ciobanu, Florica Ciura-Ștefănescu, Andrei Ciurunga, Alexandru Claudian, Ion Clopoșel, Gheodeon Coca, Nicolae M. Condiescu, Eugen, George, Lucia, Paul și Savin Constant, Vasile Copilu-Cheatră, Aurel Cosma, Tiberiu Crudu, Apostol Culea, Gheorghe Cunescu, Mircea Damian, Paul Daniel, Ilie Dăianu, Boris Deșliu, Alexandru G. Doinaru, Aurel C. Domșa, Ion Dongorozi, Arcadie Donos, Gabriel Drăgan, Petre Dulfu, Teofil Dumbrăveanu, Gheorghe Dumitrescu-Bistrița, Artur Enășescu, Romulus Fabian, Dimitrie Fara, Elena Farago, Constantin Ș. Făgețel, Sergiu Filerot, Adrian Forgaci, Mihai Gaspar, Vasile Gherasim, Vania Gherghinescu, Onisifor Ghibu, Alexandru Gregorian, Dorian Grozdan, Emil Gulian, Pan. Halippa, Petre V. și Vasile V. Haneș, Spiru Hasnaș, Mihail D. Havriș, Petru Homoceanul, Mihai Horodnic, Titus Hofnog, Virgil Huzum, Iustin Ilieșiu, Victor Ilieșiu, Ion Ionescu-Quintus, Ion Jivi-Bănățeanu, Grațian Jucan, Dimitrie Karnabatt, Alexandru Kirișescu, Traian Lalescu, Constantin Loghin, Alexandru Lupeanu-Melin, Gheorghe Madan, Gheorghe Magheru, Mircea Mancaș, Ștefan Manciușlea, Ion Aurel Manolescu, Liviu Marian, Aurel Marin, Pericle Martinescu, Apriliana Medianu, Atanasie Mitric, Constantin Miu-Lerca, Corneliu Moldovanu, Leca și Victor Morariu, Gerge Moroșanu, Octavian Moșescu, Teodor Al. Munteanu, Barbu Nemțeanu, Vasile Netea, Sergiu Matei Nica, Ion I. Nistor, Constantin Nonea, Aurel Novac, Anișoara Odeanu, Marcel Olinescu, Oreste, Ion C. Panțu, Constantin D. Papastate, Victor Papilian, George Pascu, Ioan Paul, Ion Pelivan, Ion Gr. Periețeanu, Aurel Peteanu, Horia Petra-Petrescu, Ecaterina Pitiș, Alexandru Pogonat, Augustin Z.N.Pop, Alexandru Popescu-Negură, Ion C. Popescu-Polyclet, Grigore Popiți, Nicolae Porsena, Vasile Posteuca, Ion Larian Postolache, Eugen Potoran, Lucian Predescu, Isaia Răcăciuni, Theodor Rășcanu, Eugen Relgis, Petru Rezuș, George Rotică, Aurelian Sacerdoțeanu, Octav Sargețiu, Constantin N. Sarry, Vasile Savel, Grigore Sălceanu, Teodor Scarlat, Alexandrina Scurtu, Petru Sfetca, Iacob Slavov, Dan Smântănescu, Mihai și Vasile Spiridonică, Teodor C. Stan, Dominic Stanca, Petre Stati, Mihai Stănescu, Mihail Steriade, Aurel G. Stino, Constantin Titus și Alexandru Cezar Stoika, Mihail Straje, Mircea Streinul, Mircea Șeptilici, Octavian Șireagu, Virgil Șotropa, Eugen Ștefănescu-Est, Nicolae Tcaciuc-Albu, Mihai Teliman, Virgil Tempeanu, Mihai Tican-Rumano, Aurel Tita, Eugen Todie, Traian Topliceanu, Nicolae Al. Toscani, Iorgu Tudor, Gabriel Țepelea, Vasile Țepordei, Nicolae Țimiraș, George Ulieru, Ion Vasilescu-Vâljan, Sabin Velican, George Vâlsan, Ernest Verzea, Iulian Vesper, Pan. M. Vizirescu, E. Ar. Zaharia și mulți alții.

Cum lesne se poate constata, este vorba de autori din toate provinciile românești. Merită a fi subliniat faptul că au fost primite informații despre numeroși autori care, între 1920 și 1940, au publicat în Basarabia, iar apoi s-au refugiat în dreapta Prutului. De asemenea, se remarcă prezența unor informații

despre autori fie puțin discutați, fie de-a binelea ignorați, dar care, frecvent, au fost animatorii vieții literare interbelice din orașe precum Fălticeni, Siliștra, Dorohoi, Mediaș, Bolgrad, Bălți, Lugoj.

Arhiva număără, de asemenea, circa 1.000 de fotografii de scriitori. Unele sunt originale, câteva sunt adevărate piese de muzeu, datând de la începutul secolului al XX-lea.

Nu de puține ori, scrisorile erau însoțite de volumele autorilor în cauză. Este vorba de scrieri care absentează chiar din marile biblioteci naționale, păstrându-se, astfel, doar în Arhiva *Dicționarului literaturii române*. Când expeditorii le-au trimis doar spre consultare, au fost făcute copii, intrate fie în fondurile bibliotecii Institutului de Filologie Română „A. Philippide”, fie în acelea ale Bibliotecii Centrale Universitare „M. Eminescu”.

Deoarece Institutul de Filologie Română „A. Philippide” nu dispune de spații adecvate, nu au putut fi păstrate și manuscrisele trimise. Excepțiile sunt puține: caietele cuprinzând jumalul lui Sergiu Matei Nica, acte și scrieri literare ale lui Eugen Relgis.

Dan MĂNUCĂ

STUDII, ARTICOLE, RECENZII

- ◆ Șerban Axinte: *Adrian Voica: Visul sferic*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 1, martie, p. 21.
- ◆ Ion H. Ciubotaru: *Lucrări de interes național*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 1, martie, p. 8-9.
- ◆ Silvia Ciubotaru: *Mitologie și simbolică*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 1, martie, p. 10.
- ◆ Vlad Cojocaru: *Aspecte ale dinamicii structurilor toponimice românești*, în „Studii și cercetări de onomastică”, Craiova, 2002, nr. 7, p. 89-105.
- ◆ Stelian Dumitrăcel: *Geasta cu trepădatele*, în „Limba română”, 2000, nr. 1 (volum omagial Theodor Hristea), p. 81-87; *Bani gheață, bani uscați*, în „Fonetica și dialectologie”, XIX, 2000 (volum omagial Andrei Avram), p. 117-122; *Îndoliat omagiu*, în „Limba română”, Chișinău, XII, 2002, nr. 10, „In memoriam Eugeniu Coșeriu”, p. 7-8; *Fără magistru, o lume mai mult decât săracă...*, *ibidem*, p. 15; *Marin Preda dinspre retorică*, în „Semn”, V, 2002, nr. 4, p. 36-37; *Transmutatio boum*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 1, martie, p. 7.
- ◆ Victor Dunea: *Scrisoare din Israel*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 1, martie, p. 16; [recenzie la volumul] *In honorem Ioan Caproșu. Studii de istorie*, Iași, 2002, *ibidem*, p. 4; prezentarea sciitorului Dan Faur, în „Minimum” (Tel Aviv-Israel), XVII, 2003, nr. 192, martie, p. 47-49.
- ◆ Florin Faifer: *O privire ageră* (despre Remus Zăstroiu), în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 1, ianuarie, p. 136-138; *Constantin Paiu*, *ibidem*, nr. 2, februarie, p. 146-147; *Agitatul* (despre Emil Nicolau), *ibidem*, nr. 3, martie, p. 77-78; *Voci de peste Prut*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 1, martie, p. 7.
- ◆ Cristina Florescu: *Arhaic, vechi și modern în structura semantică a rom. a lăsa*, în „Studii și cercetări lingvistice”, 1999, nr. 1, p. 111-119.
- ◆ Gabriela Haja: *O lumină în labirint*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 1, martie, p. 20; *Fetele ironiei*, în „Timpul”, IV, 2003, nr. 2, p. 8; *Vălul hermetic*, *ibidem*, nr. 3, p. 17.
- ◆ Oțelia Ichim: *Prietenie și destin*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 1, martie, p. 20;

- ♦ Dan Mănuacă: *Identitate obiectivă și identitate impusă. Cazul românilor sovietizați*, în volumul *Omagiu academicianului Silviu Berejan*, editura Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți, Bălți-Chișinău, Presa Universitară Bălțeană, 2002, p. 228–234; *Obsesii regionaliste*, în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 1, ianuarie, p. 47–50; *Duiliu Zamfirescu în actualitate*, *ibidem*, nr. 2, februarie, p. 51–53; *Caragialiene*, *ibidem*, nr. 3, martie, p. 58–60; *O inexactitate comparatistă: Lenau și Eminescu*, în „Adevărul literar și artistic”, XII, 2003, nr. 649, din 14 ianuarie, p. 1, 8–9; *Respectul cuvântului*, în „Luceafărul”, nr. 11, din 26 martie 2003, p. 8.
- ♦ Amalia Voicu: „*Facerea*” *poeziei la Odysseas Elytis (III)*, în „Poezia”, IX, 2003, nr. 1 (23), p. 211–213; *Poeți din Jugoslavia*, în „Poezia”, IX, 2003, nr. 1 (23), p. 241–242; *Catrene dintr-o vale a inspirației*, în „Poezia”, IX, 2003, nr. 1 (23), p. 242–243; *Cât de dulci sunt cireșele amare*, în „Poezia”, IX, 2003, nr. 1 (23), p. 243; *Planetă de poet*, în „Poezia”, IX, 2003, nr. 1 (23), p. 243–244; *Poetul-națiunea cosmică*, în „Poezia”, IX, 2003, nr. 1 (23), p. 244–245; *Melopeea tăcerii*, în „Poezia”, IX, 2003, nr. 1 (23), p. 245–246.
- ♦ Remus Zăstroiu: *Les Cahiers d'un „inactuel”. B. Fundoianu jurnaliste*, în „Cahiers Benjamin Fondane”, Paris-Jerusalem, 2003, nr. 6.

CĂRȚI

- ♦ Irina Andone: „*Farmec dureros*”. *Poetica eminesciană a contrariilor*, ediție îngrijită de Florin Faifer, Iași, Editura *Cronica*, 2002, 266 p.
- ♦ Mircea Ciubotaru: *Comuna Vulturești. I. Studiu de istorie socială. Onomastică*, Iași, Casa Editorială *Demiurg*, 2003, 272 p. + 10 anexe.

COMUNICĂRI

□ ȘEDINȚELE DE MIERCURI ale Institutului:

◆ Ședința din 29 ianuarie 2003

♦ Vlad Cojocaru, *Două surse cartografice vechi rusești ca documente lingvistice*: Comunicarea folosește materialul din harta lui Bawr, *Carte de la Moldavie, pour servir à l'histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs*, Amsterdam, 1783, și harta rusă, *Karta teatra voini v Evropea 1828 i 1829 godov*, Petersburg, 1835. Hărțile au fost considerate, în general, drept surse istorice și geografice prețioase. Autorul comunicării demonstrează că ele constituie, cel puțin în aceeași măsură, și documente lingvistice valoroase nu numai pentru toponimie, dar și pentru dialectologie și istoria limbii. Astfel, pe lângă cazurile transparente de redare a unor particularități dialectale moldovenești (palatalizarea labialelor, prin *chi*, *ghi*, închiderea lui *e* posttonic etc.), pot fi decelate și cazuri de redare prin *ș*, *s* a pronunției fricative a africatelor sau prin *ti*, *di* a palatalizării labialelor etc. Combinarea dificultăților de percepere a sunetelor de către cartografi străini cu dificultățile de redare a acestor sunete în propriul sistem fonologic (rusesc sau german) a condus, de multe ori, la un rezultat ce ascunde fidelitatea cu care au fost notate formele românești ale numelor.

♦ Luminița Botoșineanu: *La géolinguistique en Amérique latine, hors série no. 2 de Géolinguistique*, 2001–2002, Université Stendhal – Grenoble 3, Centre de Dialectologie.

♦ Florin-Teodor Olariu: *I. Mării, Harta lexicală semantică*, Clusium, Cluj-Napoca, 2002.

◆ Ședința din 26 februarie 2003

◆ Sebastian Drăgulănescu: *Periodizarea în istoria literaturii. Orientări actuale*. „Revue d'histoire littéraire de la France” (CII, septembrie–octombrie 2002, nr. 5) adună articole cuprinzând comunicările Colocviului Societății de Istorie Literară a Franței (susținut la data de 30 noiembrie, la Paris), reunite sub titlul *Periodizarea în istoria literară. Epoci, generații, grupări, școli*. Se remarcă articolul lui Jean Rohou despre periodizare ca reconstrucție revelatoare și explicativă, oferind, referitor la aceasta, o definiție pe care o parafrazăm: perioada literară este o „întindere” de timp, foarte variabilă, în cursul căreia principalele caractere literare nu se vor fi schimbat deloc, cu atât mai puțin rațiunea sa de a fi, nici rolul său și nici condițiile exersării sale. Alți autori susțin că organizarea pe perioade este preferabilă dintr-un motiv metodologic: permite o subdivizare pe genuri și pe autori. Isabelle Tourmier, un alt nume de referință, se ocupă de suprapunerea evenimentului istoric peste evenimentul literar, cu implicații estetic-istoricizante. O problemă foarte importantă vizează *mutația* previzibilă pentru literaturile Europei, care se vor transforma în „conștiință literară europeană”, evidențiindu-se, în acest sens, și efectele avantajoase ale unei periodizări riguroase. Este invocată seria *Patrimoniul literar european. Antologie în limba franceză* (apărută în 12 volume la Bruxelles, la Universitatea De Boeck, 1992–2000), un instrument de largă deschidere, în concordanță cu realități politice actuale, important pentru faptul că aduce în discuție *literatura europeană*, la singular; nu în ultimul rând, menționăm că printre autorii acestei lucrări se numără și unul dintre cercetătorii Institutului nostru, prof. univ. dr. Dan Mănuacă.

◆ Lucia Berdan: *Sărbători și obiceiuri*. Volumul I. *Olenia*, București, Editura Enciclopedică, 2001; *Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc. II (1892–1904)*, București, Editura Saeculum I.O., 2002.

◆ Daniela Butnaru: *Vasile Frânilă, Studii de toponimie și dialectologie*, Timișoara, Excelsior Art, 2002.

◆ Sedința din 26 martie 2003

◆ Prof. univ. dr. Martin Maiden (Oxford): *Despre unele elemente „goale” în structura morfologică a limbii române*.

Tema acestei conferințe face parte dintr-o cercetare mai largă care explorează natura unor elemente „goale”, sau „vide”, în structura morfologică a verbului romanic. E vorba de structuri sistematice și recurente în paradigmele verbale romanice, dar cu totul lipsite de semnificație lexicală sau morfosintactică. Am constatat că aceste entități „goale” nu numai că există, ci că pot să fie factori activi și puternici în evoluția diacronică a sistemelor morfologice.

În cazul de față, mă interesează două elemente (pe care le numesc „augmente”) ale structurii lineare a verbului românesc (dar fenomenul apare și în alte varietăți romanice), adică *-ez-* și *-esc-*, în verbe ca *lucrez, iubesc*. Dovedesc (în ciuda părerilor negative ale unor lingviști) că acestea sunt cu adevărat „vide” din punct de vedere semantic tradițional, dar că sunt totuși elemente autohtone ale structurii morfologice, care au anumite caracteristici proprii: de pildă, augmentul *-esc-* are întotdeauna o formă de imperativ singular cu *-e*, independent de regulile generale care privesc distribuția desinențelor imperative *-i* și *-e*. În plus, augmentele au o tendință, mai ales în unele graiuri românești și în dialectele istroromâne, spre a se înlocui unul cu altul (de pildă „cucerează” pentru

„cuceresc”), ceea ce indică că la un anumit nivel aumentele împărtășesc o valoare identică. Încerc să rezolv paradoxul aparent reprezentat de „valoarea” comună a două elemente pe care le-am descris ca fiind lipsite de sens, propunând ipoteza că aumentele fac parte dintr-un șir de fenomene (pe care le-am descris în limbile romanice) a căror semnificație este pur și simplu *morfologică*. Faptul de a constitui un element autonom aflat între rădăcina verbului și morfemul gramatical constituie în sine un *signatum* lingvistic, în pofida lipsei unei oarecare valori semantice sau funcționale:

♦ Dan Mănuță: Paul Anghel, *O istorie posibilă a literaturii române. Modelul magic*, Timișoara, Editura Augusta, 2002.

• Alte comunicări:

♦ Adina Ciubotariu a susținut comunicarea *Uman și vegetal în lirica lui Nichita Stănescu*, la Colocviul „Nichita Stănescu” organizat de Catedra de literatură română a Facultății de Litere, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, la 29 martie 2003.

♦ Stelian Dumistrăcel a susținut comunicarea *Limba ca mărturie. Repere pentru o proiecție lingvistică a conceptului «la longue durée»* la Sesiunea Academiei Române „Unitatea limbii române. Cu referire specială la Basarabia și Bucovina”, consacrată împlinirii a 85 de ani de la Unirea Basarabiei cu Țara, București, 27 martie 2003.

♦ La Colocviul internațional „La Francophonie: regards croisés” (24–26 martie 2003), Cristina Florescu a susținut comunicarea *Roman et roumain dans le sémantisme d'un mot*.

♦ Ofelia Ichim a participat la Simpozionul Internațional „Tradition, Modernity and Postmodernity”, Iași, 27–29 martie 2003 (organizat de Catedra de limbă și literatură engleză a Facultății de Litere, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași) cu comunicarea *Dramatic Elements In Two Novels By Mircea Eliade And John Fowles*.

♦ Dan Mănuță a participat la Simpozionul „Cu cât trece vremea, Eminescu se înalță” (organizat de Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu” și Casa Corpului Didactic – Vaslui, la 15 ianuarie 2003), susținând comunicarea *Actualitatea lui Eminescu*.

SEMNALE CRITICE

♦ Ecouri internaționale: „Stimate domnule profesor Mănuță, am primit zilele trecute volumul *Identitatea limbii și literaturii române în perspectiva globalizării*, pentru care vreau să vă mulțumesc. Este una dintre lucrările cele mai actuale și însemnate ale ultimilor ani. Limba și cultura tradițională vor fi primele afectate de schimbările care au loc în lume și în care țara noastră abia se pregătește să intre. Contribuțiile sunt strălucite. Am apucat să citesc câteva. Nu pot decât să regret că n-am putut participa la întrunirea pe care ați organizat-o. Foarte utilă și broșura însoțitoare. Încă o dată mulțumiri”. Constantin Eretescu (S.U.A.).

♦ *Pluta de naufragiu* de Florin Faifer: „Florin Faifer este dintre puținii istorici literari, cei ce au lucrat o viață în institutele de cercetare, la care pasiunea de scotocitor de documente, profesia asumată de «soarece de bibliotecă», se însoțesc fericit cu intuiția și imaginația criticului rafinat, estetic, dar și cu talentul sciitorului” (Constantin Coroiu, în „Adevărul literar și artistic”, XI, 2002, nr. 645, p. 14). • „În fișele sale de istorie literară din care se va naște, poate, o Istorie a literaturii, Florin Faifer se arată un artist fără paletă și vopsele, care se descurcă numai cu pixul, dar portretele sale literare sunt mai vii decât

le-ar fi pictat în culori, pe pânze de mici dimensiuni, când în ulei, când în peniță... Aceste «caractere» sunt, pe alocuri, pagini de proză artistică, pentru că Florin Faifer este și iubitor de cuvinte rare, fericit împerecheate... Este, în metoda lui Florin Faifer (pe urmele lui G. Călinescu, mai sus evocat), un triumf al criticii biografice... S-ar zice că «omul care vorbește în șoaptă» și-a ales cea mai ingrată profesie: istoria literară. Dacă nu cumva Florin Faifer s-a născut tocmai pentru a dovedi cât farmec are istoria literară bine scrisă” (Mircea Ghițulescu, *Omul care vorbește în șoaptă*, în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 2, februarie, p. 56). • „Numai un critic cu un condei artist și inteligență probată asociativ, cum e Florin Faifer, putea să-și intituleze, salvator pentru el însuși, un volum de eseuri *Pluta de naufragiu*. După ce parcurgi cu încântare paginile volumului, în întregime scrise cu o mare risipă de talent, te întrebi cine e cel ce flutură flamura (vezi coperta) întru salvarea celor de pe pluta primejduită de valul mării-uitării. E Jean Bart, e Haig Acterian, Anton Bibescu, Aristide Blank, Stelian Mateescu sau Florin Faifer însuși?... Trecând peste destinația primă a articolelor, istoria literaturii (mobilată și de minorii, cu pitorescul lor, adesea numai biografic) se colorează cu această galerie de «figurine», mai proeminente sau mai palide, dar evocate într-un stil scânteietor, cu o plăcere deloc îngăduitoare când e vorba de cotarea valorii. Dacă subiecții nu sunt scriitori, decât cu insule de valoare, atunci ei devin veritabile personaje literare picante, ieșite de sub pana criticului conștient de talentul său portretistic” (Elvira Sorohan, *Un fidel al Mnemosynei*, în „România literară”, XXXVI, 2003, nr. 12, p. 5).

• Alte recenzii: Lucian Vasiliu, *Adnotări fulgurante*, în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 1, ianuarie, p. 135; Valentin Talpalaru, *Florin Faifer, Pluta de naufragiu*, în „Dacia literară”, XIV, 2003, nr. 1, p. 135; M. Rafael în „Minimum”, XVII, 2003, martie, nr. 192, p. 56–57.

♦ *Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bârladului* de Mircea Ciubotaru a fost recenzată de Ion Popescu-Sireteanu în „Studii și cercetări de onomastică”, 2002, nr.7, p. 333–334.

♦ Despre Dan Mănuță: Ioan Holban, *În contra poncifelor din istoria literaturii*, în „Ateneu”, an. 39, 2002, nr.12, decembrie, p. 12–13; Grigore Ilisei, *Fălticeni*, Iași, 2003, p. 178 (articol de dicționar); Iulian Boldea, *Scriitori români contemporani*, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2002, p. 282–285 (capitol); *Mihai Cimpoi. Biobibliografie*, Chișinău, Editura Litera, 2002, indice (opt trimiteri).

*

Academia Română. Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”. *Sărbători și obiceiuri*. Volumul I. *Oltenia. Corpus de documente etnografice. Răspunsuri la chestionarele Atlasului etnografic român*. Coordonator general al volumului: Ion Ghinoiu, Editura Enciclopedică, București, 2001, 400 p.

Un corpus de documente etnofolclorice este o lucrare științifică, de obicei colectivă, care implică o muncă migăloasă, eșalonată pe mai mulți ani, în vederea punerii la dispoziția specialiștilor a acestor documente orale, înregistrate pe bandă magnetică, transcrise, clasificate și comentate atât cât necesită justificarea unei anumite ordonări. Un colectiv de cercetători a împlinit, cu mijloacele științifice ce se impun, o asemenea sarcină, care s-a materializat în apariția unei importante lucrări de interes național. Volumul I, dintr-o serie de 20 de volume planificate să apară, este dedicat

Oltenei, o zonă etnofolclorică arhaică. Din răspunsurile primite la chestionarele *Atlasului Etnografic Român (AER)* se constituie un corpus de documente etnografice, prețios instrument de lucru pentru specialiști. El îmbogățește orice bibliografie de specialitate cu trimiteri la cele mai arhaice credințe populare, argumente ale vechimii și continuității unui popor într-o arie geografică, istorică și etnografică pe care și-a pus pe deplin pecetea spiritualității și mentalității sale. Materialele transcrise și clasificate sunt însoțite de un scurt comentariu prin care se evidențiază caracteristicile secțiunii respective. De asemenea, un aparat critic bogat, format din Indice general, Glosar, lista satelor cercetate, un tabel cu localități, informatori, culegători, se grupează în *Anexele* acestei lucrări. Sperăm ca volumele viitoare, dedicate celorlalte provincii românești, să se încadreze într-un ritm de apariție care să ne permită accesul cât mai grabnic și mai profitabil la ele.

Lucia BERDAN

Academia Română. Institutul de Lingvistică București. Universitatea din Craiova. Facultatea de Litere. *Dicționarul toponimic al României. Oltenia (DTRO)* vol. 3 (E-Î). Editura Universitaria, Craiova, 2002.

Volumul continuă tipărirea, începută în 1993 sub redacția prof. univ. dr. Gh. Bolocan, a unui bogat material toponimic din Oltenia, cuprinzând, ca și primele două volume, o listă impresionantă de dehumiri actuale sau dispărute din întreaga provincie istorică. Cu informații excerptate din surse istorice (catagrafii), geografice (hărți) și administrative (indicatoare, legi), dar și prin anchete de teren, *DTRO* îmbină, mai mult decât *Dicționarul toponimic al Banatului*, perspectiva diacronică cu cea sincronică, materialul documentar extrem de bogat fiind coroborat cu denumirile actuale de pe întregul teritoriu cercetat. Adoptând tehnica lexicografică tradițională de prezentare a toponimiei sub forma listei alfabetice de nume, *DTRO* încearcă să aplice și o perspectivă propriu-zis toponimică. Plecând de la conceptul de transfer de nume discutat de Gh. Bolocan, *DTRO* urmărește, uneori, și direcția transferului de nume, cu indicarea toponimului de bază. Completarea întregii serii a *DTRO* prin volumele care urmează să apară va constitui, fără îndoială, un moment important în cercetarea toponomastică românească.

Vlad COJOCARU

„Studii și cercetări de onomastică”, nr. 7, 2002, Craiova

Am primit ultimul număr al acestei publicații, singura specializată pe domeniul onomasticii românești și care apare cu regularitate prin grija prof. univ. Teodor Oancă, responsabilul Laboratorului de cercetări onomastice al Facultății de litere al Universității din Craiova. Volumul oferă cititorilor un material bogat și interesant, cuprinzând studii despre fenomenul formării toponimelor prin derivarea cu sufixe, despre diferențele existente între variantele literare ale numelor proprii și variantele lor existente în uz, despre raportul dintre toponimie și istorie sau dialectologie. Articolul semnat de Enzo Caffarelli analizează numele de familie italiene provenite din toponime (distribuția lor teritorială, etimologia și clasificarea lor). Sunt studiate, de asemenea, fenomenul tautologiei, dinamica structurilor toponimice, aspecte semantice ale apelativelor din zona submontană a

Mehedințiului, proveniența numelor de familie din nume de funcții publice și din nume legate de terminologia albinăritului etc. în texte semnate cu nume de autoritate în domeniu: Ecaterina Mihăilă, Ion Toma, Ilie Dan, Vlad Cojocaru, Teodor Oancă, Vasile C. Ioniță și altele. În paginile revistei se publică o nouă parte din *Dicționarul toponimic al Banatului (Litera R)* realizat de Vasile Frățilă, Viorica Goicu și Rodica Suflețel, din care au apărut până în prezent opt fascicule. Pe lângă studii interesante, volumul conține și un bogat material bibliografic, precum și recenzii și prezentări de cărți, toate foarte utile pentru informarea în domeniu.

Daniela BUTNARU

Redacția „Buletinului” anunță permanența unei rubrici de prezentări ale recentelor apariții editoriale de specialitate. Autorii sunt invitați să expedieze pe adresa Institutului (pentru bibliotecă) lucrări de lingvistică, teorie, istorie și critică, literară, etnografie și folclor.

LA ANIVERSARE

DOINA COBEȚ

Venită la Institutul de Filologie în anul 1966, după o studenție strălucită, Doina Cobet (născută la 18 martie 1943) și-a început activitatea de cercetător la colectivul de lexicografie care avea dificila misiune de a continua și finaliza dicționarul-tezaur al limbii române, inițiat de Academia Română în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Tânăra lexicografă, dovedind profesionalism și talent, s-a implicat de la început în revizia și definitivarea pentru tipar a literei *S*, redactată de colaboratorii ieșeni ai *Dicționarului limbii române* (apărut în 1978).

A continuat truda la acest dicționar, ca redactor și revizor la celelalte volume (literele *V, E, L*) elaborate în colectivul din care face parte, contribuind substanțial la tipărirea primelor două volume și la definitivarea celui de al treilea (și ultimul) ale literei *V*.

Colega noastră a dirigit Departamentul de lexicografie timp de unsprezece ani, înfruntând numeroasele probleme organizatorice ale unui colectiv relativ numeros, dificultățile legate de cantitatea și calitatea muncii sau pe cele privitoare la (ne)promovarea personalului de cercetare, la fluctuațiile acestuia, prin plecarea unora, formați ca buni specialiști, la alte instituții științifice sau culturale. În decursul anilor a îndrumat cu atenție și înțelegere pregătirea mai multor tineri lexicografi.

Datorită înzestrării cu aptitudini deosebite în cercetarea lexico-semantică, a avut un rol important la elaborarea normelor, la redactarea și revizia *Dicționarului enciclopedic ilustrat*, publicat la Editura Cartier din Chișinău în anul 1999, ca și la *Dicționarul enciclopedic ilustrat pentru fineri*, în prezent sub tipar la aceeași editură.

Teza de doctorat, intitulată *Istoria gramaticii românești. Morfologia grupului nominal*, care reprezintă prima sinteză de istorie a gramaticii limbii române, după o îndelungă și temeinică elaborare a fost susținută în anul 1999,

bucurându-se de o apreciere deosebită din partea comisiei. Lucrarea se află într-o fază avansată de pregătire pentru tipar. În legătură cu această teză remarcabilă și cu interesul pentru istoria limbii și a culturii române în general, pot fi puse și cercetările de filologie, concretizate în studii publicate în reviste de specialitate sau prezentate în comunicări științifice. Dintre contribuțiile filologice ale doamnei Doina Cobeș, amintim: stabilirea paternității profesorului Ioan Pop asupra lucrării anonime *Grămațica rumânească*, București, 1835, demonstrarea faptului că Gheorghe Bariș a alcătuit *Grămațica românească și nemțască pentru tinerimea națională*, apărută la Brașov, în 1838–1839, identificarea autorului primului curs de gramatică predat la seminarul din Buzău sau a originalelor după care s-au tradus unele gramatici.

Unul dintre cei mai vechi membri ai Institutului, cu un solid prestigiu moral și științific, doamna Doina Cobeș se bucură de prețuirea și respectul colegilor care îi urează sărbătoritei multă sănătate și putere de muncă întru îndeplinirea tuturor proiectelor științifice ce își așteaptă o grabnică finalizare.

Eugenia DIMA

VARIA

- ♦ Martin Maiden, profesor de limbi romanice la Facultatea de limbi medievale și moderne, Oxford (Marea Britanie), a fost oaspetele Institutului în perioada 10 martie–6 aprilie, având fructuoase contacte cu cercetători de la departamentele de dialectologie, lexicologie-lexicografie, toponimie și istorie literară.
- ♦ John Charles Smith, profesor de lingvistică franceză la St. Catherine's College, Oxford, a vizitat departamentul de dialectologie la 25 martie 2003.
- ♦ La Departamentul de dialectologie a avut loc un deosebit de util schimb de informații cu ocazia vizitei profesorului Patrice Brasseur, de la Facultatea de Litere și Științe umaniste de la Université d'Avignon et de Pays Vaucluse. Tența discuțiilor a constituit-o tehnoredactarea asistată de calculator în lucrările de geografie lingvistică, aplicată de dialectologul francez în redactarea celui de al patrulea volum din „Atlas linguistique et ethnographique normand”. S-au pus bazele unei colaborări între echipa de dialectologi de la Iași și cea de la Avignon.
- ♦ Concursuri de promovare: Sebastian Drăgulănescu în postul de cercetător științific și Șerban Axinte în postul de asistent de cercetare, la 5 februarie 2003; Daniela Butnaru în postul de asistent de cercetare, la 17 februarie 2003.
- ♦ Concursuri de încadrare: Iolanda Lăcătușu, pe postul de programator, la 1 februarie 2003; Veronica Olariu, pe post de asistent de cercetare stagiar, la Departamentul de dialectologie, la 1 martie 2003.
- ♦ Veronica Olariu și-a susținut teza de doctorat intitulată *Studiu lingvistic asupra textului „Bibliei de la Sankt Petersburg” (1819)* (14 martie 2003).

Redacția: Mircea Ciubotaru, Gabriela Haja, Ofelia Ichiș

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA
TH. CODRESCU, NR. 2 • IAȘI • 6600 • TELEFON: 0040232267597
ISSN 1582-5019